

M U Z I E K

NIEUW LICHT OP MAX REGER

Wanneer wij eens nagaan, welke nieuwe indrukken het afgelopen concertseizoen geschonken heeft, dan valt het ons o.m. op, dat aan het werk van Max Reger meer aandacht besteed is dan ooit tevoren. Men behoeft zich slechts tot Amsterdam en Utrecht te bepalen om reeds drie werken van Reger op te noemen, welke voor noviteiten konden doorgaan: Mengelberg introduceerde den *Hymnus der Liebe*, Eduard van Beinum bracht de *Romantische Suite* en Willem van Otterloo voerde zoowel de *Romantische Suite* als *Psalm 100* uit, nadat Carl Schuricht kort te voren met het U.S.O. een grandioze uitvoering had gegeven van de *Hiller-varianties*.

Deze aanvullingen van onze kennis van Reger waren even welkom als noodzakelijk, want het wordt hoog tijd, dat wij ons gaan losmaken van de stereotiepe opvatting, als zou de verdienste van Max Reger hoofdzakelijk bestaan hebben uit zijn op Bach gegrondvest contrapuntisch meesterschap. In het oog van de muzikale goe-gemeente gaat Reger reeds jaar en dag door voor een verbazend knap, maar vrij vervelend componist: een droogstoppel, een fuga-smid, een variatie-maniak en een modulatie-draaitol. Deze oppervlakkige voorstelling steunt veeleer op de muziekhistorische handboeken, dan op het levend contact met Reger's muziek. Alleen reeds de kennismaking met de *Romantische Suite* zal bij degenen, die onbevooroordeeld weten te luisteren, door deze voorstelling een dikke streep gehaald hebben. Want uit dit stuk

heeft men — waarschijnlijk tot veler verrassing — kunnen ervaren, dat de „academicus” Reger tevens een dichterlijke natuur was, die heusch niet altijd met zijn neus in de fuga zat. Reger was niet alleen een kundig handwerksman, doch hij bezat tevens een flexibel kunstenaarsgemoed, dat voor de poëtische dingen van het leven (dit bewijzen immers ook zijn liederen) tot een zuiver gevoel in staat was.

De *Romantische Suite* heeft zijn ontstaan te danken aan den indruk, welke de natuurlyriek van den dichter Eichendorff op den componist Reger heeft gemaakt. En Reger schept in volle vrijheid, doch in innig contact met Eichendorff's romantische strophen, een drietal muzikale evocaties (*Notturmo*, *Scherzo* en *Finale*), waarin hij den poëtischen gevoelsinhoud geheel op de wijze der impressionisten in klank heeft weergegeven. Hier staan wij dus voor een onverwachte combinatie: de „formalist” Reger en het impressionisme!

De muziekvrienden, wier waardeering niet al te zeer aan de stijl-schema's vastgeklonken zit, weten echter dat een rijk geschakeerd concertleven ons herhaaldelijk dwingt, tegenover bepaalde classificaties, welke men in theorie gaarne bindend verklaart, een soepel en waakzaam standpunt in te nemen. In de muziekhistorische overzichten wordt Debussy vaak kortweg de meester van het impressionisme genoemd. Debussy was echter niet enkel impressionist! Wanneer men zijn werken in hun veelzijdigheid kent, ziet men dat de absolute muziek in zijn oeuvre een minstens zoo voorname rol speelt. En

KRONIEK

wanneer men een van zijn meest karakteristieke impressionistische meesterwerken, *La Mer* bijvoorbeeld, aandachtig beluistert, komt men tot de ontdekking, dat aan dit be-
tooverende stemmingsstuk zeer formeele overwegingen ten grondslag liggen. Men kan het gansche driedeelige werk zelfs tot enkele melodische en harmonische kernmotieven terug brengen. Het spreekt intusschen vanzelf, dat tijdens het genieten van een impressionistisch muziekstuk onze oplettendheid eerder getrokken wordt naar het totale stemmingsbeeld, dan naar de structuur. Doch wanneer men inziet, dat het impressionisme door hetgeen wij hier korthedshalve formalisme noemden eer gesteund dan gehinderd wordt, kost het minder moeite, den Meiningschen muziekprofessor in zijn laatste scheppingsperiode als impressionist te herkennen. De ætherische inzet van de Nocturne (hoorns en fluiten) klinkt als een paar maten Debussy en zelfs de heele toonsafstanden ontbreken niet aan dit Debussiaansche klankbeeld. Reger zoo dicht naast Debussy? Deze ontmoeting is zeker niet in overeenstemming te brengen met de bovengeschetste cliché-voorstelling omtrent Max Reger's muziek. Zij dwingt ons tot een nieuwe houding tegenover zijn werk. Het feit, dat Reger in deze *Romantische Suite* zijn compositie-techniek, zonder zijn natuur geweld aan te doen, wist dienstbaar te maken aan een zuiver-poëtischen gedachten-gang, heeft reeds dadelijk tot gevolg, dat de opvatting als zou Reger enkel een muzikaal intellectualist geweest zijn, niet langer stand kan houden.

Men heeft er zich wel eens over verwonderd, dat Reger, die tot aan zijn laatste, meer impressionistische periode zulk een over-

tuigd aanhanger was van het principe der absolute muziek, zich blijkbaar tot de symphonie niet aangetrokken gevoelde. Wanneer men zijn werken nader bestudeert, blijkt echter, dat hij wel degelijk symphoniëen heeft geschreven, want de stukken welke hij bescheidenlijk *Sinfonietta* en *Serenade* noemde, dragen volledig het symphonisch kenmerk en de 100ste Psalm voor koor en orkest bezit eveneens den vorm eener symphonie. Het eerste deel van Psalm 100 (*Jauchzet dem Herrn*) is een gesloten hoofdvorm, waarin de tegenstelling tusschen de eerste themagroep (autonoom op Bach's manier) en het lyrische tweede thema (*Dienet dem Herrn*) tot een boeiende doorwerking komt. Hierop volgt bij *Erkennt* een Andante, waarin volgens de modern-symphonische schrijfwijze (cyclisch principe) een thema uit het voorgaande deel verwerkt is. Het Allegretto con grazia (*Gehet zu seinen Toren ein*) vervult de rol van het scherzo in de symphonie. In de overgangsgroep naar de Finale (*Denn der Herr ist freundlich*) wordt de autonome kracht van het hoofdthema weer opgewekt. Op de motieven daarvan bouwt Reger een meesterlijk dubbelfuga, waartegen aan het slot door een toegevoegd koper-ensemble de cantus firmus wordt geplaatst op het Luther-Koraal *Ein feste Burg ist unser Gott*. In deze Psalm is Reger de verre voortzetter van den Bach-stijl en tevens de ontdekker van harmonische relaties, welke ons thans, binnen het tonaal verband gezien, nog sterk verrassen kunnen. Dit werk beantwoordt uiteraard beter aan de nog algemeen-gangbare Reger-karakteristiek, dan de *Romantische Suite*. Doch het bewijst ons, dat Reger's technische fantasie niet los staat van de elementaire